

DE GROTE OORLOG IN DE COLLECTIES VAN HET CEGESOMA

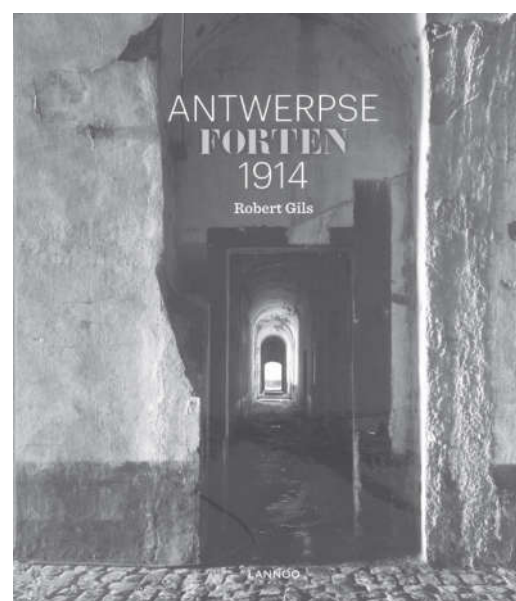
De *core business* van de instelling lag bij de oprichting in 1967/1969 op de Tweede Wereldoorlog. Pas sinds de jaren 1990 heeft het CEGESOMA zijn onderzoeksterrein uitgebreid naar de Eerste Wereldoorlog. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de documentatie m.b.t. de Grote Oorlog maar een klein deel uitmaakt van de collecties van de instelling. Al bij al gaat het daarbij toch om meer dan 5.000 bibliotheekreferenties, duizenden foto's en postkaarten, honderden vlugschriften en tientallen dagboeken en manuscripten, om alleen maar de soorten documenten te citeren die specifiek zijn voor de Eerste Wereldoorlog.

Dankzij vrij grote budgetten en een duwtje in de rug van het Algemeen Rijksarchief, dat een deel van zijn boeken over dit thema aan het CEGESOMA heeft geschonken, hebben we in een vijftiental jaar een interessant **bibliotheekbestand** kunnen aanleggen.

Trefwoorden zoals "wereldoorlog (1914-1918) – België" of "wereldoorlog (1914-1918) – veldtochten en veldslagen" leveren standaardwerken op. We denken bijvoorbeeld aan *L'épopée belge dans la Grande Guerre racontée par les écrivains et les combattants belges* (1923, 4 vol.) of aan *La Belgique et la guerre mondiale* (1928) van Henri Pirenne, een pionierswerk over dit thema.

Wanneer we een toen zwaar beladen concept als 'pangermanisme' nemen en dit linken aan de Eerste Wereldoorlog via de trefwoorden "pangermanisme – 1914-1918" en "pangermanisme – Duitsland – 1914-1918", krijgen we eveneens een interessant resultaat. De eerste term levert 16 titels op, waaronder de klassieker *Mitteleuropa* van Friedrich Neumann (1915), maar ook de recente studie over *La Wallonie et la Première Guerre mondiale. Pour une histoire de la séparation administrative* van Paul Delforge (2008). Daarnaast vinden we via dit sleutelwoord ook wetenschappelijke werken die echter hun politieke en polemische bedoelingen moeilijk kunnen verbergen, zoals *Flandern und Deutschland. Die Flamen und wir*, van Kurt Kerlen (1915).

Het trefwoord "imperialisme – Duitsland – 1914-1918" blijkt een nog rijkere oogst op te leveren: niet minder dan 42 titels, veelal in het Duits, naast werken in het Frans, Nederlands en Engels. Een bonte verzameling van de meest uiteenlopende werken en bronnenuitgaven, en ook werken die in de loop van de jaren zelf bronnen zijn geworden. Globaal zien we een overwicht aan Duitstalige werken, naast Angelsaksische. Franstalige en Nederlandstalige werken zijn minder talrijk. Vlaamse titels (werken of bronnen)

Cover van het fraai uitgegeven boek van Robert Gils, *De Antwerpse forten 1914*, Tielt, Lannoo, 239 p.

Persoonlijk lidkaart uitgegeven door het subcomité Bredavan het Belgische Rode Kruis, 1917. (CEGESOMA, nr. 530796)

zijn vaak geschreven vanuit regionaal of lokaal perspectief. Recente werken zijn in het algemeen van hogere kwaliteit.

De lezer die verder wil zoeken via soortgelijke combinaties (bijvoorbeeld “pangermanisme – België”) zal op zijn intellectuele speurtocht onontbeerlijke werken vinden. Ook andere “gevoelige” thema’s zijn goed voorzien: het trefwoord “wereldoorlog (1914-1918) – België – activisme” bv levert 146 titels op.

In het **archief** bevatten in het bijzonder de archiefreeks AB, dagboeken en manuscripten, en de collectie vlugschriften heel wat waardevol origineel materiaal. Een tachtigtal (veld)dagboeken, schriftjes, losse teksten en andere egodocumenten, zowel manuscripten als uitgetikte exemplaren, illustreren verschillende aspecten van oorlog en bezetting in België. Meer dan de helft van deze documenten is in het Frans.

Qua themata komt het militaire aspect relatief het meeste aan bod. Een aantal jonge mannen, vooral van de “betere standen”, schrijven – soms dag aan dag – hun bevindingen in de bewegings- en de loopgravenoorlog lang of kort neer.

Een tweede thema wordt gevormd door de egodocumenten van burgers achter het front die men onder de hoofding “leven van alledag” zou kunnen ordenen. Dit wordt beschreven vanuit verschillende steden, families, beroepen en leeftijdsgroepen.

En dan zijn er nog teksten die een zeer specifieke invalshoek hebben, gaande van een kopie van de *Erinnerungen aus dem Weltkrieg 1914/1918* van generaal Ludwig von Falkenhausen, gouverneur-generaal na von Bissing tot de *Geschiedenis van den duiker aan den grenssteen 26 van de Zuid Willemsvaart*, zijnde de herinneringen van mensensmokkelaar Louis Peeters 1915-1918.

Praktisch kan de lezer via het zoeken in de catalogografie met trefwoorden “wereldoorlog (1914-1918)” en “guerre mondiale (1914-1918)” op de site www.cegesoma.be de beschrijving van al deze documenten terugvinden.

In de collectie vlugschriften bewaart CEGESOMA een omvangrijk bestand bestaande uit honderden foldertjes, strooibrieven, ravitaillingsdocumenten, reclame, kleine brochures, formulieren en identiteitsdocumenten, programma’s en andere vooral niet-persoonlijke documenten uit de oorlogsperiode 1914-1918 bestemd voor een breed publiek in het bezette land en in onbezette gebied (Frankrijk, Groot-Brittannië en Nederland).

Inhoudelijk gaat het onder meer om de gevluchte Belgen in Engeland en Nederland (o.a. liefdadigheid en cultuur, internering van soldaten in Nederland), hulp en voeding in het bezette land, Duitse propaganda, pro-geallieerde, pro-

Belgische (met als emblematische figuren Albert I, kardinaal Mercier...) en anti-Duitse clandestiene propaganda. Voor een aantal aspecten van het dagelijks leven van de Belgische niet-combattanten en met betrekking tot de propaganda-oorlog is dit bestand dus zeker de moeite van het raadplegen waard.

Qua **iconografie** heeft het CEGESOMA als sinds vele jaren een actieve aanwinstenpolitiek m.b.t. fotografische fondsen i.v.m. de Eerste Wereldoorlog. De meeste foto's die we hebben verzameld gaan over de militaire aspecten van de oorlog. Zo bevat het hoofdfonds "Eerste Wereldoorlog" negatieven over het luchtleger, de Belgische artillerie, Franse ruitserij en de verschillende slagvelden. De collectie De Bremaecker en het fonds Blondeel vervolledigen dit militaire panorama met beelden van achter het front: Oostkerke, Ramskapelle, Veurne, Lampernisse, enz. We hebben ook beeldmateriaal ontvangen over het dagelijkse soldatenleven. In dat verband zijn de albums van de familie Ponchau, de collectie Louis Chantrenne en de fondsen Greindl, Timmermans, Loxhay en Willemaers het vermelden waard. De kleindochter van Gustave Duchesne bezorgde ons 300 foto's van haar grootvader, over de omzwervingen van Belgische pantserwagens van Brest naar Zbarraz en Gladki Zborow.

Enkele kleinere verzamelingen geven ons inzicht in andere aspecten van de periode 1914-1918: het politieke leven, sociale toestanden en de economie in oorlogstijd. De 475 foto's van Janine Binon brengen een getuigenis van het leven van verpleegsters in het hospitaal 'L'Océan' in De Panne en de school 'Koningin Marie-José' in Wulveringem.

Belgische soldaten in een loopgraaf, 1916. (CEGESOMA, fonds Goethals/Gremers, nr. 589145)

Het fonds André Drouart getuigt van het krijgsgevangenenleven in het kamp van Alten-Grabow. Tenslotte heeft de verzameling Dumortier onze collectie verrijkt met een duizendtal foto's die zijn velddagboeken tijdens het conflict illustreren. Naast foto's bewaart het CEGESOMA ook postkaarten over de Eerste Wereldoorlog (collecties Jacques De Vrient-Mores Roza, Pascalle Van Dinter, Thiebault, Dochain en Léon Schillings), en een aantal affiches.

Erkenning in de loopgraven van Gladki (Galicië) tijdens de omzwervingen van de Belgische pantserwagens in Rusland, 1915-1916. (CEGESOMA, fonds Gustave Duchesne, nr. 298718)

AC / FG /
FM / DM

